

UTILE INSTRUMENTE DE LUCRU PENTRU PROFESORII DE ISTORIE

În ultimul timp, atât Biblioteca centrală pedagogică cât și Institutul de științe pedagogice au editat și multiplicat — dar într-un tiraj redus și fără să fie în circuitul public — lucrări bibliografice și de referință, care sînt foarte utile profesorului de istorie, dornic de informare și autoperfecționare.

Tirajul lor redus și caracterul lor, oarecum de uz intern, impune, cu necesitate, prezentarea lor detaliată și recomandarea ca profesorii de istorie să le cerceteze și să le studieze în bibliotecile publice sau ale școlilor respective.

Biblioteca centrală pedagogică, continuînd buna tradiție de a veni în ajutorul profesorului de istorie, cu rezumate și referate din lucrările metodice apărute peste hotare (amintim că în anul 1970 a editat *Predarea istoriei și geografiei*, vol. I), în ultimii ani în colecția „Modernizarea învățămîntului, XIV, a publicat încă 2 volume de materiale metodice, intitulate: *Predarea istoriei*, Buc., 1973 (vol. 3 are pe coperta interioară anul 1974, ceea ce denotă, și mai mult, apariția relativ recentă a rezumatelor și referatelor).

Atît volumele 2 cât și 3 cuprind cîte două părți: în prima fiind publicate texte și documente, după maniera și sugestia culegerii metodice franceze „Textes et documents pour la classe“, iar în partea a doua, intitulată „Tendențe și metode noi în predarea istoriei“, se inserează referate și rezumate din lucrările cu conținut metodic din literatura pedagogică de peste hotare.

Partea I-a a vol. 2 ne furnizează texte și documente pentru un capitol din istoria patriei „Revoluția din 1848 în țările române“ (p. 7—68) și pentru o temă de recapitulare finală din istoria antică universală: „Sclavia în antichitate“ (p. 69—92).

Documentele referitoare la anul revoluționar 1848, în marea lor majoritate reproduse din cunoscuta colecție „Anul 1848 în Principatele Române“ — care a devenit destul de rară — sînt precedate de o mică introducere și grupate în patru subcapitole, corespunzător programei școlare. Foarte interesantă, pentru cunoașterea situației țărănimii, de pildă, este jalba locuitorilor din satul Podoleni (p. 9—10). De asemenea, cererile meseriașilor, unele dintre ele puțindu-se compara cu punctele prevăzute de Proclamația de la Islaz (p. 11—13).

În ciuda părților pozitive ale capitolului respectiv, autorii au plecat de la o optică atacabilă, în sensul că au selectat laolaltă izvoare propriu-zise cu citate din lucrări de istorie, documente de partid și literatură beletristică, în loc să facă mai mult ioc în primul rînd documentelor și apoi celorlalte materiale, care puteau fi diminuate. Oricum, textele și documentele selectate sînt de un real folos pentru informarea și documentarea profesorului, în pregătirea și dezbaterile lecțiilor privind anul 1848 în țările române.

Textele și documentele referitoare la sclavia antică sînt ilustrative, dînd o corectă imagine a ceea ce a fost această formă de exploatare, cu singura obiecție că nu s-a subliniat, în mai mare măsură, existența sclaviei casnice, pentru epoca homerică, iar afirmația că „întregul Orient cunoștea un intens comerț cu sclavi“ (p. 70) este, desigur, o exagerare și trebuie revizuită.

Textele și documentele din volumul 3 pot fi folosite pentru o lecție de comunicare de noi cunoștințe la cursul de istorie universală antică, întrucît se referă la „Viața la Roma în secolul lui Augustus“ (p. 7—19) și la o lecție de istorie universală modernă, deoarece sînt documente legate de „Comuna din Paris“ (p. 19—63).

Și la aceste grupaje de texte și documente nu s-a făcut o separare netă între izvoare și textele din lucrările istorice, iar în ceea ce privește secolul lui Augustus, putea fi ilustrat mai mult cu aspecte culturale deoarece numele „secolul lui Augustus“ de aici îi provine. Izvoarele referitoare la viața cotidiană sînt bine alese și dau o imagine cuprinzătoare a civilizației romane, mai ales că se reproduc fragmente și din lucrarea lui Pierre Grimal, recent tradusă în limba română.

Din documentele referitoare la „Comuna din Paris“ reținem, în special, Proclamația din 19 martie, care trebuie prelucrată cu elevii, precum și manifestele din 29 martie și 19 aprilie 1871. Foarte bună și sugestivă este situația statistică a comunarzilor după profesii (p. 52—53), material cu ajutorul căruia folosim metodele matematice în predarea istoriei.

Intrucît rezumatele și referatele grupate sub genericul „Tendințe și metode noi în predarea istoriei“ au conținut asemănător, le vom prezenta pe probleme, pentru a nu repeta unele lucruri aproape identice. De altfel, momentul important din istoria universală modernă, care a ridicat mișcarea revoluționară pînă la prima încercare de revoluție proletară este dezbătut și în studiul metodic „Comuna din Paris și învățămintele ei“ (autor Fendel Bernd). Din acesta reținem, ca judicios aleasă, crearea situației probleme, cînd se compară poziția burgheziei franceze din 1792 cu cea din 1871, precum și proiectarea, în contemporaneitate, a învățămintelor Comunei ca metodă de actualizare, la veriga de recapitulare parțială (vol. 2, p. 129—141).

Pentru documentare și mînuirea cu dibăcie a metodei *problematizării*, un material foarte util îl reprezintă „Lecțiile și problemele instructive la istoria evului mediu“ (autor I. Lerner) care este tradus integral (vol. 2, p. 58—111).

Iar în ceea ce privește *legarea trecutului de prezent*, idei valoroase găsim și în materialul „Contemporaneitatea și lecțiile de istoria evului mediu“ (autor L. V. Venkster), din care reținem că orice actualizare trebuie să aibă rațiune pedagogică, să fie accesibilă elevilor și să conțină atît latura instructiv-cognitivă cît și pe cea educativ-formativă (vol. 3, p. 154—157).

Profesorii de istorie care vor să se documenteze și să experimenteze *instruirea programată* pot studia rezumatele articolelor „Despre utilizarea unor procedee de instruire programată la lecțiile de istorie“ (autor I. V. Surkov) din vol. 2 (p. 122—125) și „Încercare de aplicare a cîtorva principii și reguli de programare la predarea istoriei“ (autori Adela Bornholtzowa și Jadwiga Daabowa), în vol. 3 (p. 63—76). Ambele studii înfățișează progresele înregistrate în folosirea instruirii programate în școala sovietică și, respectiv, în cea poloneză. Demne de reținut sînt concluziile prof. sovietic, Surkov, în sensul că, în cadrul programării materialului de istorie, apar multe probleme dificile

și că la lecțiile de istorie metodele programate trebuie combinate cu cele clasice-tradiționale.

Metoda analizei materialului istoric prin matricea grafică, preconizată de cele două cercetătoare poloneze, deși se susține că permite controlul sistematizării logice și descoperirea eventualelor greșeli, ni se pare destul de greoaie.

Folosirea documentului la lecția de istorie face obiectul a două importante studii: „Trăirea în trecut... dar după ultima metodă“ (autor David Sommerville), în vol. 2 (p. 126—128), experiment ce permite învățarea în grup, și „Utilizarea documentului istoric“ (autor Mario Lenzi), în vol. 3 (p. 135—138), care preconizează o lectură analitică a izvorului, similară cu critica istorică. Sublinierea importanței documentului la lecția de istorie o găsim și în studiul „Noua Clio sau istoria totală“ (autor Paul Maréchal) care pledează pentru studierea documentului cu referire la prezent, la istoria contemporană „știință umană a actualității“ (vol. 3, p. 144—153).

Dezvoltarea muncii independente a elevilor, latură importantă a procesului instructiv-educativ, face obiectul a trei studii din vol. 3. Astfel, în studiul: „Dezvoltarea gândirii logice a elevilor din clasele a VI-a și a VII-a, în munca cu manualul (autor A. A. Janko-Trinițkaia), se demonstrează realizarea unor operații independente și anume: împărțirea logică a textului în părți și generalizarea conținutului acestor părți în punctele planului (p. 123—130). Tabelele sugerate de prof. Karlheinz Jaeckstel pentru sistematizarea și fixarea cunoștințelor elevilor referitoare la descoperirile geografice și la revoluția burgheză din Anglia (p. 131—134), reprezintă tot un aspect al muncii independente a elevilor și dezvoltarea gândirii lor logice. Iar studiul „Importanța muncii independente a elevilor în clasele a V-a și a VI-a“ (autor V. K. Maiboroda), înfățișează experimentul, pe durata unui an școlar, în urma căruia, după opinia cercetătoarei respective, elevii s-au obișnuit să alcătuiască planul unui text citit sau al expunerii profesorului, să elaboreze generalizări, comparații și să comenteze izvoare istorice.

Sublinierea activității proprii a elevului și trezirea interesului pentru cunoaștere o face și Paul Maréchal în studiul citat anterior care aduce, și ca argument, afirmația categorică a pedagogului american, Dewey, că „nu ne putem însuși idei, sentimente, tehnici decât dacă le trăim“ (p. 153).

Corelarea interdisciplinară care să meargă pînă la înlăturarea barierelor ce izolează istoria de celelalte obiecte din planul de învățămînt, preconizîndu-se o așa zisă predare „integrată“, face obiectul studiului „Semnificația istoriei «în tranșe»“ (autor John Fairley). Temele ce trebuie selecționate, după opinia autorului, trebuie să țină seama de zona geografică (industrială sau agrară) pentru ca, în felul acesta, învățămîntul să fie legat de viață (vol. 3, p. 114—118).

Cel mai important studiu, după opinia noastră, de aceea l-am lăsat și mai la urmă, *privind raportul dintre clasic și modern și modernizarea lecției de istorie* este, fără îndoială, raportul colectiv al delegațiilor din 19 țări europene, materializat în studiul „Metodele de predare a istoriei“ (sub semnătura lui E. H. Dance), din vol. 3 (p. 88—113). Prin problematica ce o ridică, prin sugestiile și clarificările pe care le face, studiul oferă profesorilor de istorie o micrometodologie și tehnologie didactică foarte utilă în momentul de față (A se vedea și studiul nostru „Clasic și modern în predarea istoriei“, în „Studii și articole de istorie; XXII/1973, p. 129—140). Astfel, autorul statuează și acordă încă „dreptul de cetate“ lecției de istorie „obișnuite“ (cap. 1); preconizează cum trebuie să fie un manual modern, care să reprezinte și un mijloc de ini-

țiere în tehnicile de cercetare (cap. 2); cum trebuie să fie comentate textele și documentele (care nu trebuie să fie o ilustrare a lecției ci un punct de plecare și un instrument de referință — cap. 3); de asemenea, se ocupă de importanța ilustrațiilor și a altor mijloace audio-vizuale (cap. 4); de hărți și atlase (cap. 5); de biblioteca de istorie și cabinetul de istorie (cap. 6); de participarea elevilor (cap. 7), studiul încheindu-se cu împărtășirea citorva experiențe (cap. 8) și cu recomandarea să se elaboreze studii ca cel de față, frecvent, pentru ca să fie popularizată experiența profesorilor de istorie, din diferite țări.

O formă concentrată a utilizării metodelor moderne de predare, cu sublinierea specială a importanței pe care o are *limbajul* în formarea corectă a noțiunilor istorice, o întâlnim și în studiul „Evenimentele istorice și problema predării lor” (autor W. H. Burston), în vol. 3 (p. 76—87).

Verificarea cunoștințelor elevilor, care trebuie însoțită de examinarea nivelului de educație, de felul cum reacționează afectiv, face obiectul studiului „Metode moderne pentru măsurarea performanței la lecțiile de istorie” (autor Pál Fekete), vol. 3 (p. 119—122), din care reținem metoda referatelor, a întrebărilor reciproce și a mai puțin folositei metode de informare prin desen (ex. desenul unui oraș) și a metodelor motrice (punerea în scenă).

O serie de studii și materiale, inserate în cele două volume, deși abordează numai o anumită particularitate a metodologiei istorice, sînt de un real folos întrucît au la baza lor experimente și direcționează chiar spre generalizări. Astfel, din studiul „Cercetarea istorică și arheologică ca disciplină de trezire a interesului” (autor Etienne Renardet), reținem valoarea pedagogică a cercetării arheologice prin: emoția descoperirii, activitatea în grup, participarea la o operă de interes obștesc, utilizarea unor tehnici variate etc. (vol. 2, p. 95—97).

Introducerea așa-numitei *programe alternative*, în Scoția, care lasă la latitudinea profesorului alegerea materiei de studiat s-a reflectat în experimentele pedagogului Alexander Neil, care a îmbinat metodele tradiționale cu cele moderne subliniind părțile lor pozitive concomitent cu limitele (*Ibidem*, p. 112—117); cercetarea prof. cehoslovac Jarmila Ruzickova privind *istoria ca obiect de examen de bacalaureat* se încheie cu recomandarea introducerii probei scrise la acest examen, ceea ce înseamnă rolul deosebit de important pe care-l are istoria în planul de învățămînt al școlii sus-amintite. (*Ibidem*, p. 118—122).

În sfîrșit, problema *filmului istoric* o abordează studiul „Istoricul și filmele istorice. Situația actuală și perspectivele ei” (autor McNeill H. William), care concluzionează că atît timp cît nu se va realiza o colaborare eficientă între realizatorii de filme și istoricii de profesie, predarea în școli și universități nu se va putea moderniza (*Ibidem*, p. 142—145).

*

* *

După ce, în anul 1970, a apărut în „Studii și articole de istorie”, XV, p. 243—262, o *bibliografie selectivă a metodicii predării istoriei*, care a însumat principalele lucrări și articole cu conținut metodic publicate între anii 1944—1970 (autor C. Dinu), și, cu regularitate, în numerele ulterioare, după 1972, în seria nouă, este asigurată, de

către același autor, rubrica de Bibliografie a metodicii predării istoriei, în 1973, C. Dinu a multiplicat, sub egida Institutului de științe pedagogice, două masive volume de bibliografie a metodicii predării științelor sociale — istorie — care însumează 332 pagini.

Bibliografia, foarte utilă profesorilor care elaborează lucrări cu conținut metodic, are capitole noi referitoare la problematizare, învățarea prin „descoperire“, educația în spiritul păcii și prieteniei între popoare, diferite tipuri de lecții, ca lecția la muzeu, statistica la lecțiile de istorie etc. și se încheie cu un util și necesar indice alfabetic.

Lucrarea conținând 1816 titluri este împărțită în 77 capitole, bine sistematizate, astfel că reprezintă un instrument de lucru în care orice profesor de istorie se poate orienta cu ușurință și de care nu se poate dispensa.

FLOREA STĂNCULESCU